

BİR UZLAŞMA SANATI OLARAK EKONOMİ YÖNETİMİ

Zeynep KARAÇOR*

Ayşegül ATABEY**

ÖZET

Gümrük Birliği içerisinde yer alan, AB ile tam üyelik sürecine giren, dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi hedefleyen Türkiye için; uluslar arası rekabet gücünü koruyacak ve geliştirebilecek tedbirlerin alınması temel ilke haline gelmiştir. Bunun için ekonomik ve sosyal politikaların birbirleriyle uyum içinde olması, AB’de olduğu gibi ekonomik ve sosyal sorunların çözümü için uzlaşma zeminine dayalı kurumsallaşmış bir ekonomik ve sosyal konseyin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Böyle bir ortam, ekonomik, siyasi ve sosyal reformları beraberinde getirerek Kopenhag Kriterlerinin gerçekleşmesine imkan tanıyacak ve Türkiye’yi AB ile bütünleştirecektir.

Giriş

Küreselleşme süreci ve kalkınma yarışında belirleyicilik kazanan rekabet gücü faktörü ,hem mikro hem makro ortak hedefler için toplumsal uzlaşmayı ve işbirliğini ön plana çıkarmıştır. Nitekim günümüzde özellikle OECD ülkelerinde ve AB ülkelerinde işçi-işveren –hükümet arasındaki diyalog süreçleri Ekonomik ve Sosyal Konseyler yoluyla kurumsal bir temele oturtulmuştur. Ülkemizde ise uzlaşma çabaları çağdaş ölçülere göre yetersiz kalmıştır. Bugüne kadar gerek ekonomi yönetimi gerekse diğer karar mekanizmalarının yapıcı ve kalıcı bir uzlaşmayı yeterince gerçekleştiremedikleri gözlenmektedir. Günümüzde

* Yrd.Doç.Dr. Selcuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

** Yrd.Doç.Dr. Selcuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu.

küreselleşen dünyada sanayileşmiş gelişmiş ülkelerin en önemli özelliklerinden biri hükümetler ve sosyal tarafların bir araya gelerek anlaşma ve uzlaşma içinde sorunlara ortak çözüm üretebilmeleridir. Sanayileşme ve kalkınma süreci içerisinde bulunan Türkiye'nin de özellikle ekonomik ve siyasi açıdan uzlaşmacı ve işbirlikçi eğilimlere gereksinimi bulunmaktadır.

Türkiye ekonomisi bir yandan ekonomisinde kalıcı ve sürdürülebilir istikrarlı bir yapıyı sağlamaya çalışırken aynı zamanda eş zamanlı olarak Avrupa Birliğine de tam üyelik için zor bir dönemeci aşmaya çalışmaktadır. Aslında bazı uluslararası siyasi nedenler bir yana bırakılırsa her iki hedefin ortak paydası ekonomik siyasi ve sosyal istikrara dayanmaktadır. Türkiye Avrupa Birliğine tam üye olabilmek için birlik bünyesinde belirlenen Kopenhag kriterlerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag zirvesinde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliğinin genişlemesinin merkezi Doğu Avrupa ülkelerinin kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılması gereken kriterleri de belirtmiştir. Kriterler Kopenhag kriterleri olarak adlandırılmıştır. Bu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır ([http://www.mustafatasar.gen.tr/Avrupa Birliği/kopenhagkriterleri.htm](http://www.mustafatasar.gen.tr/Avrupa_Birliği/kopenhagkriterleri.htm)).

Siyasi Kriter: Ülkede demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygıyı teminat altına alan istikrarlı kurumların varlığı,

Ekonomik Kriter: İstikrarlı piyasa ekonomisinin mevcudiyeti başta AB olmak üzere dış dünya rekabetine dayanma kapasitesi,

Topluluk Mevzuatının Benimsenmesi: Siyasi birlik, ekonomik ve parasal birlikte dahil olmak üzere gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesine sahip olabilme unsurları Kopenhag kriterlerinin temel çerçevesini oluşturulmuştur.

Bu çerçeve dahilinde, Türkiye gerek ekonomik gerekse demokratik reformları gerçekleştirerek birlik ile bütünleşme çabası içine girmiş, fakat ekonomik ve siyasal istikrarsızlık Türkiye'nin bu nihai hedefine ulaşmasını gittikçe zora sokmuştur.

Bunun en önemli nedeni 80'li yıllardan bu yana kronikleşen enflasyon olgusudur. Türkiye ekonomisinin 1980' li yıllardan bu yana kriz, büyüme, enflasyon sarmalı içerisinde yer almasıdır. Bu sarmalı aşmak için uygulanan istikrar politikaları genel olarak başarılı olamamıştır. Çünkü, politikalar belli bir uzlaşma ortamına dayanmadan alınmış ve uygulanmıştır. Ekonomi yönetimine ve uygulanan politikaları etkileyen karar birimleri ekonomik örgütlenmeye ve işleyiş güven duymamaktadır. Güvensizlik, karar birimlerinin kendilerini koruma güdüsü ile hareket etmeleri sonucunu doğurmaktadır. Karar birimlerinin siyasi iradeye, bürokratik iradeye, sendikalara, meslek odalarına karşı duyduğu güvensizlik, daha önce uygulanan politikalarda olduğu gibi açılan her politikanın başarısız olacağı beklentisi uzlaşma zeminin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bunun için de iktisat

politikalarına ve siyasi iradeye karşı karar birimlerinin güveninin sağlanması gerekmektedir. Bu da ekonomik ve sosyal konseyini etkileyen ve yön veren mekanizmasının işlemesiyle gerçekleşebilecektir. Sadece Kopenhag kriterlerinin bir maddesini yerine getirmek düşüncesinden ziyade birlik bünyesinde olduğu gibi ekonomik, siyasi ve sosyal politikaların hazırlık aşamasında, danışma aşamasında ve karar aşamasında etkileyen ve yön veren ekonomik ve sosyal konseyin hayata geçirilmesi gerekmektedir (<http://www.foreigntrade.gov.tr/ob/AB%20sayfasi/tophuk.htm>). Bu gerçekleştiği takdirde ekonomi yönetimi olarak siyasi irade uzlaşma ile birlikte karar birimlerinin desteğini ve güvenini almış olacaktır. Bu da, siyasi iradeyi etkin hale getirecek, ekonomideki belirsizlikleri azaltacak ve istikrar politikalarını başarılı kılacaktır.

1. Karar Birimleri ve Güvenirlilik

Türkiye’de en önemli ekonomik istikrarsızlık göstergesi enflasyondur. Türkiye Ekonomisi 1970’li yılların başından itibaren süre ve oran itibarıyla geçmişteki enflasyon süreçleriyle mukayese edilemeyecek bir enflasyonist bunalım sürecine girmiştir. Özellikle 1980’lerden sonra önemli boyutlara varan ve her yıl bir üst onlar hanesine taşınan kronik enflasyon olgusu ile iç içe olmuştur. Enflasyonla birlikte üretimde görülen dar boğazlar, işsizlik oranındaki artışlar, cari işlemler açığı ve borçlanma gibi temel sorunlar, 1980 yılı başından itibaren bazı ekonomilerdeki yeni uygulamalara benzer iktisat politikalarıyla aşılılmaya çalışılmıştır. Ekonomilerde yaşanan enflasyon ekonomik gelişmeyi yok ederek, ulusal refahı tehlikeye sokan bir süreçtir. Enflasyon kendi dinamiği nedeniyle büyük olursa, ekonomik büyümeye ve sosyal birliğe ilişkin sonuçları o ölçüde yıkıcı olacaktır. Enflasyon bir uyuşturucu habi gibidir. Kısa sürede yapay bir yükselme çöküşü sağlar, ancak uzun dönemde kaçınılmaz sonu ekonomik çöküntü ve parçalanmış toplumsal ilişki dokusu olan bir bağımlılığa yol açmasıdır.

Ekonomilerde enflasyon yerleştikçe kronik hale geldikçe enflasyon beklentisi kökleşip kemikleşecek ve enflasyon beklentisi enflasyonun sürekliliğine neden olacaktır. Enflasyonun sürekliliğinde etkin faktör olan beklentiler, anti-enflasyonist politikaların etkin ve başarılı olabilmesi için uygulanan politikaların güvenilirliğini ön plana çıkaracaktır. Güvenilirlik; doğru, tutarlı iktisat politikasının başta açıklandığı haliyle bugün ve gelecekte etkin bir şekilde yürütüleceğine olan inanç anlamına gelmektedir (Akat, 1992, s.10). Güvenilirliği olan istikrar politikalarında karar birimleri uygun bilgiyi kullanarak sürekli olarak sistematik hata yapmayacak ve bunun sonucunda da uygulanan politikalar başarılı olacaktır. Uygulanan iktisat politikalarının güvenilirliğinin sağlanmasında da en önemli rol enflasyonda aktör rolü üstlenen hükümet (politikacı) dedir (Ellis, 1993, s.69). Politikacının hedefi, oy maksimizasyonunu sağlamaktır. Politikacı bu hedefine ulaşmak için toplum adına ulaşılabilecek ama kendi popülaritesini arttıracak belli bir büyüme, enflasyon ve vergi oranına ulaşmayı amaçlayacaktır. Fakat iktidara

gelen politikacı, toplum refahını maksimum kılacak enflasyon, büyüme ve vergi oranı uygulayacağını ve sağlayacağını açıklasa da, popüleritesini artırmak için kısa vadede etkileyici fakat uzun vadede sapma ve sorunlara yol açacak politikalar uygulamaya başlayacaktır. Karar birimleri, hükümetin başta uygulayacağını zannettikleri politikalara göre karar alacaklardır. Ancak hükümetin popülist düşünerek uyguladığı politika sonucu ortaya çıkan beklenmedik enflasyon nedeniyle karar birimlerinin aldıkları kararlardan dolayı zararları olacaktır. Bu durum karşısında hükümetin daha sonraki dönemler için de benzer davranışta bulunacağını düşünen karar birimleri enflasyon beklentilerini hükümet programında açıklanandan daha yüksek tutmak isteyeceklerdir. Yükselen enflasyon beklentisi bir yandan gerçekleşen enflasyonu artıracak diğer yandan da yatırımın ve üretimin düşmesine neden olacaktır. Bu durumda, hükümeti oluşturan politikacı uygulanan iktisat politikası bunlara duyulan güven, gerçekleşen enflasyon ve büyüme gibi ekonomik sonuçlar arasında önemli ilişkiler ortaya çıkacaktır. İşte bu nedenle hükümetlerin tutarsız ve istikrarsız davranışları karşısında ücret, faiz, kâr ve rant gelirlerine sahip olanlar, enflasyon beklentisini hükümet programlarından açıklanandan daha yüksek tutacaklardır (Türkkan,1997, ss.557-559). Bu da hükümete ve politikacıya karşı güven kaybına neden olacaktır. Teknolojik sınırlama, karar alma sürecinde uygulanan veri ve yöntemlerin yetersiz olması, hedeflerin gerçekçi olmaması, iktisat kuramı bilgisinin yetersizliği, politik ve idari baskı ve sınırlama popülarite kaygısıyla uygulanan kısa vadeli politikalar, güven kaybının nedenlerini oluşturmaktadır (Sayan,Berumont, 1997, s.173).

Eğer ülkede kişi ve kurumlar uzun yıllar boyunca süren enflasyon konusunda kötümser olmuşlar, karar davranış ve beklentileri enflasyonun süreceği yolunda oluşturmuşlar ise, uygulanacak her türlü antienflasyonist Ortodoks ve Heterodoks politikaların önüne güvenilirlik sorunu çıkacaktır. Teorik yaklaşımlardan rasyonel beklentilere göre, ekonomide izlenen politikanın güvenilirliği sağlanır ise, deflasyona neden olmadan enflasyonun düşürülmesi mümkün olacaktır. Uygulanan politikaların güvenilirliği var ise, karar birimleri enflasyonla ilgili beklentilerini daha düşük parasal büyüme oranına kısa sürede ayarlayacak ve enflasyonu düşürmek için uygulanan politikalar başarıya ulaşacaktır.

Politika güvenilir bir politikaysa, yani daha düşük para arzı büyüme oranı uygulandığında karar birimleri anında enflasyon beklentisini düzeltecek ve dolayısıyla kısa dönem arz eğrisi hemen aşağı doğru kayacaktır. Bu nedenle politika güvenilir olursa ve beklentiler rasyonel ise, politika değiştiği zaman ekonomi hemen yeni uzun dönem dengesine ulaşacak ve beklentiler kırılacaktır.

Güvenilirliği olan iktisat politikasının uygulanması, siyasi istikrara ve siyasi istikrarı sağlayacak politikacının uzun vadeli düşünmesine bağlıdır. Politikacı kısa dönemli düşünmekten uzaklaşıp toplumun uzun dönemli hedeflerine ulaşabilecek politikalar uygulayabilmeli ve bu uygulamalarla birlikte hedefe yaklaşıldığı ölçüde kendisinin uzun dönemli popüleritesini yükselteceğini görmelidir. Politikacı-

nın karar ve davranışlarıyla popülaritesini gözardı ederek uzun dönemde uygulayacağı iktisat politikalarının güvenilirliğinin sağlanmasında temel şart toplumsal uzlaşma zemininin sağlanmasıdır (Oktar,1997, s.45). Enflasyonist beklentilerin kırılmasında en önemli ve etkin faktör olan "toplumsal uzlaşma"; bireylerin ya da toplumsal kümelerin, toplumsal değerlerin paylaşılmasında karşılıklı ödünlere aralarında bir anlaşmaya varmaları olan uzlaşma, ortaya çıkan düşünce ve çıkar ayrılığını kaldırarak uyuşturmaktır (Ozankaya,1995, s.49) . Toplumsal uzlaşma, toplumun ortak hedeflerine daha büyük hızla ve kolayca ulaşılmasını sağlayan bir süreçtir. Bu sürecin başarılı olması çeşitli grupların istikrar programının getirdiği yükün paylaşımı konusunda anlaşmalarına ve uygulanan programın güvenilir olmasına bağlıdır. Toplumsal uzlaşmada, işçi, işveren ve devlet arasında uzlaşmanın sağlanması şarttır. Devlet, para ve maliye politikaları ile ilgili taahhütlerde bulunarak faiz kurlarını belirli sınırlar içerisinde düşürme görevini üstlenecektir. İşveren kesimi de fiyat artışlarını belirli sınırlar içerisinde kalmasını kabullenecektir (Eczacıbaşı, 1992, s.6) . Böylece, enflasyon, faiz, kur, ücret arası dengeler kurularak, para ve maliye politikası ile desteklenerek enflasyon düşürülecektir.

Uzlaşmanın temelinde istikrarı sağlamanın külfet ve nimetlerinin halkla paylaşılması yatmalıdır. Uzlaşma sağlandığı takdirde kısa sürede nimetlerin külfetlerden fazla olacağına bilinmesi uzlaşmada başarıyı sağlayacaktır. İstikrar programının, herkese yararlı olacağı ve külfetin adil bir şekilde dağıtılacağına inanılması negatif beklentileri kırarak uygulanan politikaların etkinliğini ve başarısını sağlayacaktır. Enflasyonu düşürmek için uygulanacak politikanın adı ne olursa olsun toplumsal uzlaşma olmadan problem çözülemeyecektir.

2. Toplumsal Uzlaşmanın Etkinliği

Ülkemizde fazla talebin uzun süreler devam etmesi nedeniyle kalıcı hale gelen ve ekonomideki en büyük göstergeleri hızlı dolarlaşma, vadelerin kısılması ve karar birimlerinde yerleşen enflasyonun düşmeyeceğine ilişkin oluşan psikolojik düşünce; enflasyon beklentisinin kemikleşip kökleşmesine ve enflasyonu besleyen bir süreç haline gelmesine neden olmaktadır. Türkiye, hiper-enflasyon riski kuşağında bulunan bir ülkedir. Bu riskin başlıca gerekçeleri; karşılıksız para basımı, terörle mücadele harcamalarındaki artış, bütçe üzerindeki bürokraside aşırı israf gibi içsel ve borç yükü gibi dışsal şoklar ve toplumun üretici- tüketici kesimlerinin sürekli olarak bir enflasyonist beklenti psikolojisi içinde yaşamasıdır. Türkiye'yi bu hiper enflasyon kuşağından sıyırmak, kronikleşmiş yüksek enflasyonla mücadele edebilmek için uygulanacak istikrar politikalarının toplumsal uzlaşma zemininde yapılması şarttır (Doğan, 1995, s.37). Eğer ekonomide topyekün olarak uzlaşma zemini sağlanamaz ise, enflasyonla yaşamaya devam edilecektir.

Toplumsal uzlaşma, istikrar programının başarısı için çıkar gruplarının karşılıklı ödünlere aralarında bir anlaşmaya varmaları, enflasyonla mücadelenin

başarısı için yaşanması kaçınılmaz olan sıkıntıların birlikte göğüslenebilmesi ve adil bir şekilde paylaşılması amacı ile toplumda görüş birliğinin oluşturulması anlamına gelmektedir. Böyle bir uzlaşma Türkiye’de sağlanırsa, ekonomideki yapısal dönüşüm gerçekleştirilecek ve kamu açıkları makul boyutlara çekilerek enflasyonsuz bir kalkınmanın yolu açılacaktır. Buna örnek olarak, Batı Almanya’da enflasyonla mücadelede böyle bir uzlaşma sağlanmış ve başarıya ulaşılmış olması gösterilebilir (Schönbhom,1997, s.12).

Gelişmiş ülkelerde toplumsal kesimler arasındaki sosyal diyalog, uzlaşma ve işbirliği, toplumun ekonomik ve sosyal performansını harekete geçirmekte; kalkınmada itici bir güç olmaktadır. Ekonomide hızlı bir şekilde yaşanan değişim süreci, küreselleşen dünyada rekabet edebilmek için gerek işletme bazında gerek ülke genelinde ortak hedefler için toplumsal uzlaşmayı ve işbirliğini ön plana çıkarmıştır (AB ve Türkiye’de Sosyal Diyolog,1996, s.13).

Bir ülkenin ekonomik başarısında, çalışma ilişkilerinde istikrar ve uzlaşma ortamının büyük önemi bulunmaktadır. Bu ilişkilerde uyum, kalkınmanın diğer unsurlarına göre çok daha hızlı bir itici güç sağlarken uyumsuzlukların artması, toplumun ekonomik ve sosyal performansını sınırlayan en önemli unsuru oluşturmaktadır. Kalkınmada itici bir güç sağlayacak olan toplumsal uzlaşmanın temel amacı, ülkedeki ekonomik ve sosyal sorunların çözümü olmaktadır (Dünya’da ve Türkiye’de Sosyal Diyolog,1992,s.7.) .

Ülkemizin işsizlik, enflasyon, düşük verimlilik, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı, gelir dağılımı dengesizliği, sosyal güvenlik kuruluşlarının içinde buldukları mali darboğaz ve benzeri önemli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların kalıcı ve adaletli bir biçimde aşılması, toplumsal kesimler ve siyasi otorite arasında diyalog ve uzlaşma ortamının oluşturulabilmesine bağlı olmaktadır. Sosyal diyalog ve uzlaşma, toplumun ortak hedeflerine daha kolay ulaşılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Türkiye ekonomisinde büyüyen toplumsal ekonomik ve siyasal sorunlar, hızla gelişen dünyada rekabet gücüne sahip bir ülke olarak yer almasını engellemektedir. Türkiye’nin değişim rüzgarlarına ayak uydurmasını önleyen etkenlerin başında, bugüne kadar uygulanan politikalar yer almaktadır. Siyasi iktidarların kısa vadeli oy hesaplarına dayalı, kamu açıklarını artıran ve bunların borçlanma ile finanse etmeye dayanan politikalar sonucunda; enflasyon yükselmekte, toplum yoksullaşmakta, işsizlik artmakta, gelir dağılımı dengesi daha da bozulmaktadır. Uygulanan politikaların yol açtığı yatırım ve üretim artışı yetersizliği, toplum kesimleri arasındaki uyumsuzluğun da başlıca nedeni olmaktadır. Bunun sonucu olarak da, toplumda her kesim diğer kesimleri, kendi refah düzeylerini geriletken bir etmen olarak görmektedir. Türkiye ekonomisinde sayılan bu sebeplerden dolayı toplumsal uzlaşma için gerekli zeminin oluşmadığı görülmektedir. Çünkü, karar birimlerinde oluşan negatif beklentiler ile siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların sürekli olması, uygulanan istikrar politikalarına

güvensizlik, karar birimlerinin uzlaşma zemini oluşturamamasına sebep olmaktadır.

Bununla birlikte 1977 sonrasında toplumda ve siyasette uzlaşmanın değil çatışmanın öne çıktığı bir ortamda enflasyon % 50'lerden 1980 yılında % 100'lere çıkmış ve bu şartlarda 12 Eylül 1980'den sonra, biraz da askeri idarenin etkisi ile belli bir toplumsal uzlaşma zemini sağlanabilmiştir. 12 Eylül 1980 döneminde yapılan müdahale ile zorunlu olarak da olsa, toplumsal uzlaşma sağlanmış ve 24 Ocak 1980 istikrar programının gerekleri yerine getirilerek enflasyon oranı düşmüş, ekonomi yeniden büyüme dönemine girmiştir. Kendi içerisinde uzlaşma sağlayamayan toplum, askeri yönetim altında bir tür uzlaşmaya zorlanmış, ekonominin dengeleri yeniden kurulmuştur (Uluğay, 1996, s.30). Böyle bir ortamda uzlaşmanın sağlanmasının en büyük nedeni askeri yönetimin 24 Ocak 1980 kararları ile uygulanmaya başlayan istikrar programının hedefine vardırılmaya kararlı olduklarını ortaya koymalarıdır. Yani, karar birimlerinde negatif beklentiler kırılarak istikrar programına güven duyulmasının sağlanması sonucu toplumsal uzlaşma gerçekleşmiştir.

Toplumsal uzlaşma sonucu enflasyonla mücadelede başarıya ulaşabileceğinin göstergesi olarak verilebilecek diğer bir çarpıcı örnek de, İsrail ekonomisi ile ilgilidir. İsrail'de enflasyon yüzde 700-800'lerden yüzde 20'lere indirilmiştir. O dönemin İsrail Merkez Bankası guvernörü olan Doktor Bruno bu başarıyı toplumsal uzlaşmaya bağlamıştır. İsrail'de toplumun değişik kesimleri bir araya gelerek herkes yapabileceği fedakarlığı ortaya koyarak anlaşmış ve enflasyon aşağı çekilmiştir. Doktor Bruno, ekonomide enflasyonla mücadelede enflasyon oranının yüzde 500'lere çıktığı zaman toplumsal uzlaşmanın başarılı olacağını belirtmiştir. Ona göre bu orana varıncaya kadar herkes enflasyona karşıymış gibi gözükür, fakat enflasyonu artırıcı bir takım isteklerle sahneye çıkar ve adeta enflasyonu azdırmak için yarış eder. Fakat enflasyon oranı, yüzde 500'ü aştıktan sonra artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Enflasyondan bir şey kazanma imkanı kalmamıştır. O zaman herkes masaya oturur toplumsal sözleşme yaparlar (Müftüoğlu,1997, ss.85-87). Türkiye, bugün bu süreci yaşamaktadır. Toplumda her kesim enflasyona karşıymış gibi gözükmesine rağmen, enflasyonla mücadele konusunda gerekli özveri yapılmamaktadır. (Özellikle enflyonist ortamdan kazançlı çıkanlar). Türkiye enflasyon da üç rakamlı oranlara ulaşmadan, özellikle İsrail'de yaşanan süreç gibi yüzde 500'lere ulaşan enflasyon rakamlarına ulaşmadan toplumsal uzlaşma zeminini sağlamalıdır. Ekonomide istikrarı sağlamak için uzlaşmanın sağlandığı, güvenirliliği olan, beklentilerinin kırıldığı istikrar programı uygulanmalıdır.

Türkiye'nin mevcut siyasi yapısı, büyüme stratejisi toplumsal uzlaşmayı gerekli kılmaktadır (Çelebi, 1992, s.33). Türkiye'de mevcut olan enflasyon ve siyasi belirsizlik iktisadi, sosyal ve dış dengeleri olumsuz etkilemektedir. İkinin el ele gittiği bir ortamda ikisinin de çözülebilmesi için toplumsal uzlaşmanın olması gerekmektedir. Toplumsal uzlaşmada işçi, işveren ve hükümetin dahil olacağı bir

üçlü anlaşmanın sağlanıp enflasyon konusunda da plan ve programlanmaya gidilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de öncelikle siyasal uzlaşma zemini oluşturulmalıdır. Türkiye'de siyasal istikrarsızlık mevcuttur. Ülkenin kısa aralıklarla seçim ekonomisine girmesi, iktidardaki hükümetlerin seçim kaygıları sebebiyle istikrar tedbirlerini bir yana bırakarak ülkede daha çok istikrarsızlığa sebep olacak mavi boncuk dağıtıcı popülist politikalar uygulamaları, siyasal istikrarsızlık-fiyat istikrarsızlığı kısır döngüsüne neden olmaktadır. Her siyasal istikrarsızlık yeni istikrar paketlerini gündeme getirmektedir (Uygur, 1992, s.16).

Ayrıca iktidar ve muhalefet arasındaki kısır çekişme, ülke menfaatine olan konularda uzlaşma içerisinde olunmaması, istikrar programlarında muhalefetin iktidara destek vermemesi ve programların milli uzlaşma sağlanarak hazırlanmaması, halktaki siyasilere karşı güveni olumsuz yönde etkileyerek siyasal uzlaşmanın sağlanmasını güçleştirmektedir.

Toplumsal uzlaşma ve işbirliği dünya ekonomi prensipleri dahilinde istikrarlı ve sürekli bir ekonomik ve politik gelişme için oldukça önemlidir. Bu çerçevede batı ülkelerinde toplumsal uzlaşma kurumsallaştırılmıştır. Toplumunu oluşturan kesimler; ülkeyi ilgilendiren ortak hedeflere ulaşmak konusunda diyalog ve işbirliğini, Ekonomik ve Sosyal Konsey'ler altında gerçekleştirmişlerdir (Uygur, 1992, s.16) . Ekonomik ve sosyal konsey; enflasyon, verimlilik, işsizlik, istihdam, gelirler, ticaret, rekabet gibi konularla ilgilenmekte, karar alma mekanizmalarının kurulması ve kurumsallaşmada önemli roller oynayarak ekonomik ve sosyal alanda gerekli politikaların oluşturulması aşamasında otoritelere yardım etmektedir. Ekonomimizde oluşturulacak ekonomik ve sosyal konsey hem bugün içinde bulunduğumuz ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde, hem de ülkemizin dünya siyaseti ve ekonomisi ile bütünleşmek için gerçekleştirmek zorunda olduğu pek çok yapısal değişiklikler konusunda, farklı toplum kesimleri arasında toplumsal diyalog uzlaşmayı ve işbirliğini sağlayarak toplumsal gerginliği azaltacak en uygun yöntemdir (Kayhan,1997, s.56).

Türkiye'de toplumun her kesimi, istikrarsızlıktan şikayetçi olmasına ve ekonomide istikrarın sağlanmasını istemesine rağmen, istikrarı sağlamanın maliyetine katlanmanın gerektirdiği fedakarlığı üstlenmeyecek davranışlarda bulunmaktadır. Ekonomide, sanayiciler devletten destek beklemekte kendilerine daha fazla kaynak aktarımını arzulamakta, sabit geliri ve ücretliler, ekonomik istikrarsızlığın ağır yükü altında ezildiklerinden şikayetçi olmakta ve ücret gelirlerinin artırılması için mücadele vermektedirler. Çok çeşitli şekillerde rant elde eden kesimler, enflasyon oranının üstünde bir rant geliri beklemektedir. Bu tablo karşısında zaten kaynak sıkıntısı çeken devlet, kaynak yaratmak için emisyon, devalüasyon veya borçlanma yolu ile kaynak yaratmaya çalışmakta; bu da ekonomik istikrarsızlığa sebep olmaktadır. İstikrar kararlarında, fedakarlığın tüm kesimlere eşit olarak dağıtılacağı hedeflense de bu fedakarlığın önemli ölçüde sabit geliri ve ücretlilerin omuzlarında kaldığı görülmektedir. Bu durum, sosyal

adalet ilkesine ters düşerek kararların sosyal açıdan başarısız olmasına neden olmaktadır.

Bu sorunların aşılmasında ve özellikle enflasyon hızının düşürülmesinde, uygulanacak ekonomi politikalarına güvenilirliğin yanı sıra, bir toplumsal uzlaşma ortamının mutlaka oluşturulması gerekmektedir. Bu da her şeyden önce enflasyonist beklenti sürecinin çok iyi incelenmesine ve mümkün olduğu ölçüde bilimsel yöntemlerle ölçülebilmesine bağlıdır.

Sonuç

Gümrük Birliği içersinde yer alan, AB ile tam üyelik sürecine giren dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi hedefleyen Türkiye için uluslararası rekabet gücünü koruyacak ve geliştirebilecek tedbirlerin alınması temel ilke haline gelmiştir. Bunun için izlenecek ekonomik ve sosyal politikaların birbirleriyle uyum içinde olması gerekmektedir. Uyum süreci ile birlikte, ekonomik istikrarın kurulması, kalıcı ve sürdürülebilir bir büyüme trendinin oluşturulması, ekonomik rekabet gücünün kuvvetlendirilmesi, AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesi, verimliliğinin yükseltilmesi, ileri teknoloji ikamesinin sağlanması bilgi toplumuna ulaşılması hedeflenmelidir.

Bunun içinde çoğulcu sistemi benimsemiş AB'liğinde olduğu gibi ekonomik ve sosyal sorunların çözümü için uzlaşma zeminine dayalı kurumsallaşmış bir Ekonomik ve Sosyal Konsey'in hayata geçirilmesi gerekmektedir. Küreselleşmenin ön plana çıktığı günümüzde ekonomi yönetiminin sosyal taraflara danışması ve uzlaşma zeminin alınmasından sonra uyguladığı istikrar politikalarının başarılı olduğu, aksi halde başarısız olduğu gözlenmektedir.

Türkiye ekonomisinde de benzer şekilde işçi-işveren-hükümet (ekonomi yönetimi) arasında sağlanacak toplumsal uzlaşma ve işbirliği istikrar politikalarının başarısı için bir temel oluşturacaktır. Böyle bir uzlaşma ortamı ekonomik,siyasi ve sosyal reformları, beraberinde getirerek Kopenhag kriterlerinin gerçekleşmesine imkan tanıyacak ve Türkiye'yi AB ile bütünleştirecektir.

ABSTRACT

For Turkey who is in CUSTOM Union, enters into whole membership with EU and aims full integration with world economy; to take precaution which develops and protects international competition becomes basic principle.

To achieve this, economic and social policies would be harmonious, as it is in EU for the solution of economic and social problems there must be an economic and social Council which is based on agreement and which is institutionized.

Such an environment which brings with economic, political and social reforms, makes Copenhagen Criteria possible and integrates Turkey with EU.

KAYNAKÇA

AKAT, Asaf Savaş; "Kronik Enflasyonla Mücadele Sorunlar, Çözümler, Tereddütler", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Yıl:29, Sayı:2, Şubat,1992

CELEBİ, Işın; "Toplumsal Uzlaşma Türkiye'nin Acil İhtiyacı", İşletme ve Finans, Yıl:7, Sayı:75, Haziran,1992

DOĞAN, Aykon; "Ekonomide Karamsar Hava Dağılıyor", İktisat Dergisi, Yıl:30, Sayı:351, Ağustos,1995

ECZACIBAŞI, Bülent; "Toplumsal Uzlaşmadan Kaybeden Olmaz", İşletme ve Finans, Yıl:7, Sayı:75, Haziran,1992

ELUS, Cristopher J., THOME, Mark A.; "Credibility&Political Business Cycles", Journal of Macro Economics, Vol:15, No:1, Winter,1993

KAYHAN, Muharrem; "Toplumsal Uzlaşma ve Ekonomik ve Sosyal Konseyler", Mercek, MESS Yayınları, Ekim,1997

MÜFTÜOĞLU, Tamer; "Latin Amerika'da Enflasyonla Mücadele ve İstihdam Politikaları, Kronik Enflasyon Ekonomiye ve İstihdama Etkileri Semineri, Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu, Konrad Adenauer Vakfı, İstanbul, 20 Haziran 1997

OKTAR, Suat; "Para Programı, Kredibilite ve Fiyat İstikrarı", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Yıl:34, Sayı:11, Kasım,1997

SAYAN, Serdar; BEREMEN, Hakan; "Türkiye'de Siyaset, Ekonomik Popülizm ve Hükümetler", H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Sayı:2,1997

SCHONBOHM, Wulf; "Kronik Enflasyon Ekonomiye ve İstihdama Etkileri", Görüşler, Konrad-Adenauer Vakfı, İstanbul,1997

Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu, "Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Diyalog, Yayın No: 225,1992

Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu Ekonomik ve Sosyal Konseyler Cemiyeti, "AB ve Türkiye'de Sosyal Diyalog", Konrad Adenauer Vakfı, 14-15 Mayıs, Ankara,1996

TÜRKKAN, Erdal; "Popülist Ekonomi Yönetimi Anlayışı ve Geniş Anlamda Siyasi Kirlenme", Yeni Türkiye, Yıl:3, Sayı:13, Ocak-Şubat,1997

ULUGAY, Osman, "Ekonomide Beklentiler ve Durgunluk", Türkiye İktisat Dergisi, Yıl:4, Sayı:31, Mart,1991

UYGUR, Ercan; "90'ların Başında Türkiye Ekonomisi", İşletme ve Finans, Yıl:7, Sayı:75, Haziran,1992

OZANKAYA, Özer; Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul,1995

<http://www.mustafatasar.gen.tr/AvrupaBirligi/kopenhagkriterleri.htm>

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ob/AB%20sayfasi/tophuk.htm>